

Boekshop reversibel ingepast in gotisch kerkdecor

Sloop van de mergelstenen Dominicanerkerk uit de dertiende eeuw (met zijkapellen uit 14e, 15e en 17^e eeuw) was nooit een serieuze optie. Maar in het verleden heeft eigenaar de gemeente Maastricht wel met de gedachte gespeeld om de kerk als huurruimte toe te voegen aan de aangrenzende herzieningslocatie. ‘Het bleek echter lastig om voor zo’n grote en zeer typische ruimte een passende huurder te vinden. Het toeval moest een handje helpen,’ vertelt architect Rob Brouwers van SATIJNplus Architecten.

Tekst en foto’s Peter de Koning

Dat toeval kwam in de vorm van de BGN-directie. De Boekhandels Groep Nederland is een keten met 42 boekwinkels verspreid over het hele land. De winkels opereren onder het merk Selexyz. Toen de BGN-directie enkele jaren geleden in Maastricht op zoek was naar een goede winkellocatie, passeerde zij de Dominicaner kerk, waarvan de deuren op dat moment toevallig open stonden. ‘Een terloopse blik naar binnen was voor de directieleden voldoende: deze bijzondere locatie moest de nieuwe boekwinkel worden. Ook de gemeente reageerde enthousiast. Voor de uitstraling van het stadshart zag zij direct de meerwaarde van de combinatie kerkgebouw-boekhandel,’ vertelt Brouwers. Behoud van de laagdrempelige en multifunctionele podiumfunctie voor de Maastrichtse samenleving was wel een harde voorwaarde, maar de BGN deed die toezegging graag. De koffieruimte Coffee Lovers in

het voormalige priesterkoor, helemaal achterin, is nog steeds een geliefde ruimte voor diverse culturele activiteiten. Daarmee zetten huurder en verhuurder een goede traditie voort. Immers, al tweehonderd jaar geleden verloor de Dominicanerkerk haar sacrale bestemming en sindsdien werd het gebouw gebruikt voor de meest uiteenlopende activiteiten: van reptielenhuis en fietsenstalling tot podium voor bokswedstrijden, feestzaal van het kindercarnaval en onderkomen van het Limburgs Symfonie Orkest (inmiddels verhuisd naar het Theater aan het Vrijthof).

Verhuurbaar

Toen gemeente en BGN elkaar vonden, lag het bouwkundige verbeterplan voor de kerk al enkele jaren te wachten op uitvoering. In 2006 kon het eindelijk worden uitgevoerd, de boekhandel van 1.100 vierkante meter werd eind 2007 geopend. Onder leiding van SATIJNplus Architecten uit Born en de interieurontwerpers van Merckx + Girod uit Amsterdam werd maandenlang gewerkt aan het verhuurbaar maken van het totale kerkgebouw. Voor de Sittardse aannemer LAUDY Bouw & Ontwikkeling werd het een bijzonder Restauratie Opleidings Project (ROP) dat leerlingen alle kans bood om ervaring op te doen. Ook docenten en studenten van de Stichting Restauratie Atelier Limburg (SRAL) waren erbij betrokken, zij deden de restauratie van de gewelfschilderingen.

Tijdens de gedeeltelijke restauratie van de houten kapconstructie zijn loopbruggen en nieuwe dakkapellen aangelegd. De dakbedekking is vervangen door speciale Penrhyn-leien uit Wales. Het glas-in-lood is in z'n geheel gedomonteerd en in het atelier opnieuw verlood, waarbij de beschadigde delen zijn vervangen. Aan de buitenzijde kreeg dit glas-in-lood monumentaal voorzetglas. Het gebouw is voornamelijk opgetrokken uit mergelsteen. Slechte delen zijn voorzichtig gedomonteerd en vervangen door nieuwe blokken. Ook de in mergel uitgevoerde pinakels en kruisbloem van de voorgevel zijn gerestaureerd. Waar de mergelsteen nog een redelijke kwaliteit heeft, is deze met een speciale mortel gerepareerd. Het voegwerk is gecontroleerd en waar nodig hebben de vaklieden met oog voor detail opnieuw gevoegd. Onder het gehele priesterkoor en een groot deel van het middenschip van de kerk werd een enorme kelder gegraven voor het herbergen van toiletten, installaties en de boekenvoorraad.

Schilderingen

De gewelfschilderingen van heiligenfiguren uit 1619, gemaakt door monnik Jan Vasoens, zaten onder een laag roet en vervuiling. Brouwers daarover: 'Vele stukjes van de verflagen hingen er letterlijk los bij. De docenten en studenten van SRAL kwamen tot een aanpak in

vier stappen: fixeren, schoonmaken, bijtinten (het zogenaamde ‘ontstoren’) en uiteindelijk het daadwerkelijk restaureren. Een imposant stuk werk dat onverwacht binnen het budget bleef.’ Het onderzoek en de restauratie van het grote middeleeuwse fresco (1337) in de noorderbeuk startte in januari 2007 en loopt nog steeds. Deze oudste muurschildering in Nederland is in 1861 ontdekt door Maastrichtenaar Victor de Stuers (1843-1916), die algemeen wordt beschouwd als de grondlegger van de Nederlandse monumentenzorg. Het betreft voorstellingen van onder andere Christus en Maria, de dood van tienduizend Armeense martelaren en een serie afbeeldingen uit het leven van Thomas van Aquino. Het is de oudste voorstelling in Europa van Aquino.

Terughoudend

Bij de restauratie stond het uitgangspunt van terughoudendheid hoog in het vaandel. Het casco onderging geen noemenswaardige veranderingen, de noodzakelijke nieuwe constructies zijn als ‘losse elementen’ in het gebouw geschoven. Bijvoorbeeld de grote transparante boekenflat, die zich uitstrekt over drie verdiepingen en bereikbaar is per trap en lift. ‘Je schroeft het bij wijze van spreken gewoon los,’ vertelt Brouwers. ‘We hebben zoveel mogelijk werkzaamheden reversibel uitgevoerd. Indien nodig kun je het interieur vrij eenvoudig verwijderen en houd je weer een lege kerk over.’

De restauratie en inrichting was volgens Brouwers een spel van organiseren, geldstromen, belangen en verantwoordelijkheden. Een boeiend spel dat gespeeld werd door kundige, maar ook eigenwijze mensen. ‘Een inspirerend avontuur waarin het ons uiteindelijk is gelukt om de aard van de locatie maximaal te benutten. Dit soort opdrachten zijn Godsgeschenken.’